

ACC. N.R. M. 7967:1-21.

Landskap: Småland Upptecknat av: Edith Österlund
Härad: Västbo Adress: Bot 5, Skillerstorp
Socken: Kulltorp Berättat av: Emma Österlund
Uppteckningsår: 1941 Född år 1862 i Kulltorp

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spädbarnets utstyrelse i äldre tider.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. M. 7967:1

Landskap: Småland Upptecknat av: Edith Åsteholm
 Härad: Västbo Adress: Box 5, Hällestorp
 Socken: Kulleby Berättat av: Emma Åsteholm
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1862 i Kulleby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(Tiden arser
1840-1900)

Något om gördarnes
utstyrel i äldre tider
Den unga kvinnan under
började tidigt tänka på ut-
styrel till barnet som
väntades. Skjortorna hand-
syddes för hand av gamla
slitna, kantzittade lin-
bygg och skjortor. Man ville
ej använda nytt hemvävt
tyg ty det var allt för
kärt. Skjortorna klipptes
i ett stycke. Ett spår klip-
ptes fram vid halsen. Vid detta

Skriv endast på denna sida!

Spinnend sattes knyttband av
hornull. Några knyttband gagna-
des ej. Annars på skjutna
räckte till smulgen. De var
er släta och raka. Man
sydde likadana till gossar
såväl som flickor. Man syd-
de högst två eller tre till
det fräntade barnet.

Man eller svärmors kus-
ke hade någon kvar sedan
barnen var små. Då kanske
dessa smulstäm fick denna som
giva. Det blev på så sätt ett
gott tillskott till utspyrsk.

Berättaren erhöi en
skjutna som giva av sin
svärmor. Då hon väntade

Sitt första barn som föddes
den 20 september 1881. Be-
rättarens mor som var född
1854 hade varit denna skjorta
Skjortan var ren sydd
och välsydd egenhändigt fö-
rfärdigad av Svärsmorern.
Facket på skjortan som fört
märkts. Svärsmorern som
var född 1818 och mycket äkten-
skap 1838 fick sitt första barn
1839 berättade att hon alltid
sytt likadana skjortor till alla
sina barn som voro fem.
Berättarens moder sydde
också likadana skjortor och
alla andra kvinnor också
som ville vara ordentliga.

Undertröjan man förfärdigade till baby var av kerappunet ofärgat ullgarn. Den stickades fri hand. Heländ stickade man med ärm och ibland utan ärm. Vidare bygn stickades blott en till varst barnet.

Blöjorna tillverkades av gammalt slitet tyg av avlagda lakan och linstygg, rentvättade och fina. De fällades väl och gjordes ungefär 75 cm långa och 60 centimeter breda.

Skankarna vävdes i en linstyggsväv och inslaget var ullgarn. Detta fri att det

skulle bli varmt och starkt.
Kantlarna gallades nog då
de var vända de var oftast
blott två till antalet. Blöjn
frigjordes fyra ä fem allra
högst. Yd man behövde mer
till blöjn för man av gem-
nalt slitet linne och be-
gagnade det ofallat.

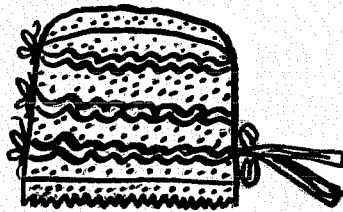
Under dessa plagg hade
man då barnet lindades, en
långsamt trasa som kalla-
des 'brokalapp', en mestomig
het till våra 'dagars stjert-
lapp'. Denna gallades icke.
Den revs av rentvättat
linne, som också var kon-
serv av de äldres avlyda

plagg. Hindan stickades av hem-
spunnet, ofärgat ullgarn,
varom vi såkert frunt berättat.

Spådbarns mössan var
ett kapitel för sig, så att
saga. Mössan som bars av
barnet dag och natt förfärdi-
gades av vitt smypliktigt
tyg som man kallade "mosså-
tyg" (= mosssty). Mössan klippades
i två delar vilka rynkades
till varandra. På den främre
delen gjordes ^{öppningar} ~~öppningar~~ i tre, vari-
genom man drog virade snören
eller band, vilka mittes upp
på ryggen. Uppe på ryggen
kväts de sedan i små rosetter
(= bild!) Vid främre kanten af

M. 7967:7

Spädbarnsmissa
från
allra tider

ansiktet till påsyddes en
fjunn fin spets. Dopnissan
var likadan till formen
men skulle vara litet finare
utskydd. Alltid med bredare
spets. Brossar och flickbross
likadana nissar. Man brukade
ge frifärdiga ett par nissar
till varje barn, främst som dop-
nissar, som blott användes
vid högtidligare tillfällen.

Åvvelbinda i egentlig men-
ing användes ej. Men den första
tiden efter barnets födelse
rev man en binda av gamm-
valt, slitet och reuträttat
tyg. Åt samma binda rev man
tygbleand, varefter man använde

detta som kavelbinda så
länge man ansåg det använd-
bart.

Kaklappar och lisa kugar
användes ej av allmogen
till spådelecken förrän i början
av 1880-talet. Man sydde
kaklappar för hand med eller
utan spets. Man gagnade dem
ej till vardags. Fina lisa ku-
gar bröjde även de användes
vid denna tid, men var det
blott vid högtidliga tillfällen
de togs i bruk. Vid dess syd-
des smal spets för att de
skulle se fina och prygliga
ut. Man var mycket rädd om
dessa små kugar och grändes de

frå att tygas fram om man be-
hövde dem längre fram i
tiden.

Under 1840-50 och -60 talen
brukade moderns gagnar till
vita klän' (= huvudduk) till
dopsdräkt till barnet. Man
ägnade då till detta vid
balsen så var det allt. Bar-
nets armar voro då be-
lindade varfri & några armar
cyndendes på dopsdräkten.

Under 1840-80 och -90 talen
sydde man dopsdräkter av
vitt fint tyg som kallades
"söckaduk" (= sockerduk) cambic.
Sedan gjorde man denna dops-
dräkt och förbande den väl

fri framtida bruk. Helt enkelt
de man också på sina så
dräkt om man ansåg att
man g hade råd att köpa
något tyg att sy utav.

Holten eller (=kåpsärsk-
an) som den här kallades fri-
gästades av modern att tygs
i bruk då barnet började
gå. Den kunde vara grå till
färgen, då var den tillverkad
av ull, svart och vit som
sammanknådat fri spinning-
en och sådant grått kallade
man fjällgrått (= gjätgrått)
Grått utan färgning. Den kunde
vara brun då var garn eller
tyg färgat i stenmosabrunt,

Den kunde vara svart, kanske
husskor ajde ^{tyg}rost av
färs helgryskläderstyg eller
en tygrest av sin egen kyrk-
klädning. Då blev det en fin
kåpiäck ska: man för.

Den klippes rak och klipp-
best^{ti} vid hals och armar.
Armarna klippes raka och
vida och räckte till handleden.
Den var fotsid. Man klippste
ett sprund på den så att
den gick att draga över huvu-
det. Detta knippes antingen i
ryggen eller fram med byska
och kake. Sprundet kunde vara
hva antingen bak i ryggen eller
fram. Fuga utsmyckningar brukades

ä "kipsårackan". Man hade lika-
dana till sommar som vinter
bruk, likadana till pykan
och flickan. Den bekrände sig
fortfarande mer än alla högst
två gånger om året ansig
usan. Fattiga och rika för
färdigade likadana kläder till
sina barn, det brukades aldrig
någon skillnad i detta fall.

Kipsåracken användes till
barnet alla minst till det
fylld fyra år.

Den egentliga kipsåracken
som bars i äldre tider av
barn bars aldrig på 1900-tal-
et. Det smitt, fön och fäng
slutades med under 1890-talet.

Spådkarnet väckte snart
en lind. första skjorten
var en man måste se nya.
Till till skjorten för man
en av lindgövaen, snittet
på skjorten var detsamma.
Den syddes bort större så
att den räckte några år
framtid. Några andra under-
plagg gavs till sin skän.
Då karnet började gå
för man skumpen på det. Dessa
voro av hemsprunget ullgarn
och hemsstickade. Skumpen
på spådkarn fasthölls med
ett band vid fötleden som knöts
om benet och med knuten ros-
ett på vristen. För karnen

av barnet det första året.
Senare gjorde byskommunerna
snyligen ett par skor av
berätt kaloskinn med skinn
till både ovansida och sula.
På det att de skulle bli yngre.
Singo de sinder fick barnet
ha dem ändå. Äger
nya för de gamla blev det
inte. Var det samma tid
fingo barnen snart nog vän-
ja sig vid att gå barfota.
Fanns det äldre sycken i
familjen fick barnet slita
avlagda skor som de förra
vuxit ifrån.

Strumporna var mestadels
grå till färgen ofta tvärandiga.

Nå prjens 'kajsrock' (=kold)
skulle liggas av, kom byps-
skräddaren för att sy byxor
åt honom. Dessa byxor syd-
des av sådant tyg som de vru-
nas och syddes fast vid ett
liv av samma slags tyg.
De försiges med klaff bak
som knäpptes i sidorna och
i ryggen. Byxorerna räckte
sitt fötleden, alldeles som
de vrunas.

Brumpebanden som inför
själv frifärdigt luros en nedan
för knäet och vno i ett par
fänger. De virades om men
kurtoas icke, det ansågs egva-
ra nyttigt för hälsan. Flickan

och prykar burs strump-
banden likadant, men flie-
karnas strumpband var
lite gladare i färgen.

Flickans klädning som
påsattes efter "kåprinken"
var sydd i stil med de rik-
nas. Alldeles fötsid. Vid
denna tid erhöll flickan
en liten underkjöl som räck-
te till knä¹ samt ett under-
liv, att ha intill linnet.

Vid underkjölen sattes
ett hängsle som togs över
den ena steln. Detta hängs-
le togs av fars kasserade
hängslen och sattes ^{på} en knapp
i bär ända med knapphål.

Kjollimningen. Och så var
vinterkningen fjärdig.

På vintern knits en ylle-
duk eller 'bedrein' som man
kallade det på landet och
på sommaren en bomulls-
schalett. Den knits alltid
under bakken. Alldeles som
de äldre kvinnorna. Då
gickan senare skulle kon-
firmeras brukade man på
vårens avlagda fastduk-
sedan kommes (licktid) att bära
vid konfirmationen och vid
kyrköendet.

Konfirurationskläderna va-
ro svarta alldeles som de
vårens kyrkkädrar. Detta till

bede pojkar och flickor.
Till de frista byarna
gick pojken också en trijsa
av samma tyg litet längre
fram. Pojken fick också en
marsa, var det på vintern
gick han en av skinn var det
på sommaren fick han en
av tyg. Skossan var frisedd
med skinn av något slags
pappersmassa.

Häckt. Klippes ändå in
till häckotten på spådbarnen
man var mycket rädd att
barnet skulle gå loss vilket
också ofta hände. De vuxna
hade ju ofta lus och barn-
en som gick i skolan var

ofta lussiga i en del familjer.
Då flickorna fylles trä
är slutade man upp att
klippa dem. År fick häret
veta tills man kunde fläta
en liten piska i nacken. Hä-
ret beandades smitt i huvudet.
Då häret värt sig längre
flätade man trä fätror
det. Man bjöd flätning-
en framför öronen och
flätade litet smitt, varefter
man fortfor ut nacken till.
Då flätorna var färdigflä-
dade knöts de om halsen
ultrid. Då flickorna kon-
firmerats skulle härfris-
en frändas. Häret skulle då

gästas upp i en bunt på
hundred.

Folkarna voro ofta bost-
slippta till linfästet kon-
firmationsåldern - den
klippste kärst i hemmen
med en ellsak, det blev
inte alltid så välklippt,
men det hade också under-
ordnad betydelse i varje
fall.

Men till barnen gjordes
av byskolan åkaren samtidigt
som man erhöll nya i den
övriga familjen. Till var-
days avrändes fräskor även
av barnen som kommit upp
i skolaåldern...